

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ»**

Студентки 6 курсу, 8м групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Пономаренко
Слизавета
Володимирівна

Науковий керівник
науковий ступінь,
вчене звання

(підпис керівника)

Орлова
Наталія
Сергіївна

Гарант освітньої програми
д.держ.упр.
професор

(підпис гаранта)

Орлова
Наталія
Сергіївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО	
УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ	6
ПОЛІТИКИ.....	
1.1 Сутність та принципи державного управління у здійсненні економічної політики.....	6
1.2. Особливості формування механізму державного регулювання економіки.....	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	
ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	21
2.1 Реалізація економічної політики розвинених країн	21
2.2 Тенденції розвитку економічної політики України.....	29
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО	
УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ	37
ПОЛІТИКИ.....	
3.1 Шляхи розв'язання проблем економічного розвитку України.....	37
3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу.....	40
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Сучасна ситуація в Україні потребує трансформаційних процесів, які не тільки налагодять ринкову економічну систему, а й зроблять її ефективною для суспільства. Функція держави при цьому сприяти таким процесам, підтримувати всі сфери народного господарства, забезпечувати задоволення потреб населення.

Для розвитку конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки потрібний ефективний механізм державного регулювання, який забезпечить виконання соціально-економічних функцій держави і відповідно добробут населення. Саме ефективне державне регулювання економіки, її цілеспрямований вплив у сфері управління економікою з метою надання економічним процесам певної спрямованості відповідно до цілей, завдань та інтересів країни, є ключовим чинником макроекономічних зрушень, яких потребують країни під час суспільно-економічних трансформацій.

У сучасному світі особливої актуальності набувають питання підвищення ефективності державного регулювання економіки, поліпшення якості прийнятих, а також діючих норм. В умовах сучасної фінансово-економічної кризи в Україні спроби стимулювати економічну активність за рахунок зниження загального рівня оподаткування є малопродуктивними, що створювати додаткову напругу в контексті наповнення прибуткової частини Державного бюджету. Проте і збільшення загального рівня оподаткування, яке відбувається, безпосередньо не сприяє виходу економіки на траєкторію стійкого розвитку і пожвавленню економічних процесів. Тому доцільним є посилення уваги відповідних органів державного управління до напряму акумульованих в Державному бюджеті України засобів на меті переважно економічного розвитку і забезпечення його фінансового складовій, проведення дієвих економічних і адміністративних реформ, пов'язаних з детінізацією економіки і боротьбою з корупцією на усіх рівнях.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в ринкових умовах господарювання є розробка ефективного механізму державного управління у здійсненні економічної політики з огляду на сучасну ситуацію в країні та нестабільну економіку. Це обумовлює необхідність більш глибоких досліджень у цьому напрямі.

Метою є визначення ефективних механізмів сучасного державного управління економіки для розвитку економічної політики України. Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення поняття «державне управління економікою» та визначити сутність, принципи державного управління у здійсненні економічної політики;
- виділити особливості формування механізму державного регулювання економіки;
- дослідити іноземний досвід формування та реалізації державної економічної політики;
- визначити тенденції розвитку економічної політики України;
- виділити проблеми економічного розвитку України;
- визначити шляхи модернізації державного управління у здійсненні економічної політики та ключові напрямки реалізації державної економічної політики.

Об'єктом дослідження є економічна політика України.

Предметом дослідження є державне управління економічними процесами.

Методами дослідження системи документування управлінської діяльності є: узагальнення – при дослідженні теоретичних підходів до визначення поняття «державне управління економікою», визначенні сутності, принципів державного управління у здійсненні економічної політики; методи аналізу і синтезу – при аналізі вітчизняної економічної політики, аналізі інвестиційної діяльності України; систематизації – при визначенні проблем економічного розвитку України, шляхів модернізації економічної політики; структурно-функціональний метод – при визначенні ефективного механізму державного регулювання

економіки, формуванні алгоритму формування державної економічної політики на регіональному рівні.

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та статистичні матеріали, результати досліджень, проведених безпосередньо автором.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (57 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 60 друкованих сторінок.

Результати досліджень опубліковано в статті «Механізми державного управління економічної політики» Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей. 2019. – С. 311.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Сутність та принципи державного управління у здійсненні економічної політики

Сучасна ситуація в Україні вимагає трансформаційних процесів, які не тільки налагодять ринкову економічну систему, але і зроблять її ефективною для суспільства. Функція держави при цьому – сприяти таким діям, підтримувати всі сфери народного господарства, забезпечувати задоволення потреб населення.

Найефективніше державне регулювання економіки, її цілеспрямований вплив в сфері управління економікою з метою надання економічним процесам певної спрямованості відповідно до цілей, завдань та інтересів країни, є ключовим фактором макроекономічних зрушень, в яких потребують країни під час суспільно-економічних трансформацій.

Державне регулювання економіки – це вплив держави на діяльність суб'єктів господарювання та ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення нормальних умов функціонування ринкового механізму. Це – складний процес, до якого належить процедура розробки економічної політики, обґрунтування її положень, вибір засобів та методів її проведення. Властивості регулятивних функцій держави та ринку залежить від рівня розвитку продуктивних сил країни, її політичної орієнтації, соціальної структури, національних особливостей [1].

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до змінних умов [2].

В наукових літературних джерелах немає чіткого визначення державного управління економіки, адже це поняття повинно враховувати нестійкий стан сучасної економіки країни, її динамічність, нестабільність. Тому даний механізм повинен бути унікальним, адаптованим до будь-яких змін напрямів, мети і цілей державної економічної політики. А отже, теоретичний інструментарій повинен повністю відповідати поставленим вимогам і чітко формувати теоретичні засади державного регулювання економіки.

Різні науковці, спеціалісти у сфері державного управління та регулювання використовують у своїй праці терміни: «державне втручання», «державне управління», «державна економічна політика», «державне регулювання економіки», звичайно всі вони взаємопов'язані і характеризують відносини держави з суспільством, але потребують певного уточнення і чіткого визначення.

У сучасній науковій літературі у більшості випадків поняття «державне управління» розглядається як його різноманітні форми та методи. Так, всі визначення сутності державного регулювання можна згрупувати за такими ознаками:

1. Державне управління представляється як комплекс основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт. Прихильниками такого підходу є: С.Мочерний: «державне управління – комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [2].

- В. Орешина визначає державне управління економіки як діяльність органів влади щодо впливу їх на процес суспільного відтворення з метою досягнення суспільно корисних результатів [3]. Це визначення є дуже загальним і не відображає специфіки власне державної діяльності.

- Л. Дідківська та Л. Головка вважають, що державне управління – вплив держави на соціальний розвиток країни [4]. Дане визначення не розкриває всю складність процесу державного управління економіки, не висвітлює всю

сукупність функцій, принципів та методів регулювання економічних процесів з боку держави. А отже, роль держави знецінюється.

Більш гнучким та адаптивним до сучасного рівня розвитку України є визначення Д. Стеченко: державне управління – вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку [5].

2. Державне управління трактується як економічна діяльність держави. Так, деякі автори вважають, що державне управління економіки – це діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної економічної політики, заради реалізації національних інтересів держави [6].

3. Державне управління розглядається як система заходів. Прихильниками такого підходу є І. Михасюк: «Державне управління – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей» [7]. Дане визначення є спрощеним і не враховує всі функції, які повинна виконувати держава з огляду на сучасні потреби суспільства.

Л. Ходов зазначає: «Державне управління економіки в умовах ринкового господарства є системою типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються» [8].

Це визначення повністю дублює визначення поняття, наданого автором А.Булатовим: «державне управління економіки в умовах ринкового господарства – система типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних уповноваженими державними установами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються» [9].

Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко вважають, що державне управління – комплекс економічних і політичних заходів, які здійснюють державні органи з метою координації економічних процесів, спрямованих на підтримку оптимальних пропорцій суспільного виробництва і запобігання в ньому кризовим ситуаціям [9]. Деякі автори вважають, що у такому формулюванні не беруть до уваги динамічний аспект, тобто не вказується на стимулюванні державою динамічного розвитку суб'єктів ринку, а не виключно дотримання стійкого рівноважного стану.

Вченими використовувалися різні методи наукових досліджень для розкриття сутності та структури механізму державного управління економіки. А. Мішина на основі застосування синтезу функціонального і структурного підходів розкрила його функціональний і структурний зміст, відповідно до чого механізм державного управління економіки трактується як система взаємозалежних і взаємообумовлених рухів і дій, а структурний його зміст як сукупність форм, методів та інструментів, що реалізують регулюючу функцію держави [11].

Водночас, для розкриття сутності, змісту та структури механізму державного управління економіки Ю. Трещевський застосував діалектичний метод. На думку вченого, сутність механізму державного регулювання економіки виражає відносини суб'єктів, що утворюють цілісну систему, яка включає органи державної влади, учасників господарської діяльності та зовнішнє середовище у формі потреб, інтересів і цілей суб'єктів економічної діяльності.

Таким чином сутність механізму державного управління економіки як загальної категорії являє собою відносини між господарюючими суб'єктами та органами державної влади з приводу господарської діяльності. А зміст механізму державного управління економіки, на думку науковця, є сукупністю економічних форм, методів, способів і правових норм, за допомогою яких органи державної влади впливають на економічні процеси, забезпечують вирішення суперечностей у соціально-економічних системах, тим самим автор розкриває структурну складову досліджуваного процесу [11].

Аналіз зазначених трактувань поняття «державне управління економікою» показав, що різні автори по-різному розкривають суть даного поняття і, як наслідок, кожне визначення по-різному трактує кінцеву мету державного управління.

Найбільш повно сутність державного управління економіки розкривається у визначенні, а саме, – це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва (в т.ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються.

Основними напрямками економічної політики, що визначаються державою у Господарському Кодексі України, є [12]:

структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі народного господарства, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;

науково-технічна та інноваційна політика, спрямована на формування умов ефективного науково-технічного розвитку країни, визначення цілей, напрямів, форм її здійснення;

амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення

процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;

політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;

бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;

податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також

дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;

грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

Для розкриття змісту економічної політики держави слід розглянути дану категорію як систему економічних відносин, що виникають між державою, наддержавними і недержавними суб'єктами (виконавцями господарських інтересів, виразниками і носіями) з приводу секторальної, галузевої і регіональної структур господарства, умов накопичення капіталу, зайнятості, грошового обігу, платіжного балансу, цін, умов конкуренції, внутрішньо-економічних зав'язків і інших об'єктів в цілях розвитку економіки та підвищення добробуту нації [13].

Звідси випливає, що суб'єктами економічної політики виступають: держава, наділене економічною і політичною владою, за допомогою якої воно узгоджує інтереси різних груп, спрямовує їх трудову активність на досягнення визначених цілей: законодавча влада визначає і затверджує основні напрямки економічної політики, виконавча – відповідає за їх реалізацію, недержавні союзи а також об'єднання, які спираються лише на свій економічний потенціал, та надають груповий тиск на ті владні структури, які визначають економічну політику і проводять її в життя, а також інститути, що мають наддержавний характер [8].

З позицій господарських інтересів, які відображаються в економічній політиці держави в якості суб'єктів, виділені: виконавці – органи трьох гілок

влади (законодавчої, виконавчої, судової), побудовані по ієрархічному принципом, і центральний банк; носії як соціальні групи, що відрізняються один від одного за рядом ознак – майновому, по доходам, видам діяльності при аналогічних доходах, професіями, галузевими та регіональним інтересам; виразники інтересів носіїв, об'єднані в численні групи, союзи, асоціації.

Таким чином, на сьогоднішній день співіснують різноманітні погляди на необхідність та напрями державного регулювання економіки. Всі вони сходяться в тому, що повністю усунути державу з економіки неможливо, і розрізняються в пропонувані елементах економічних відносин, процесу виробництва і торгівлі, через які необхідно впливати на всю економічну систему.

Серед функцій державного управління економіки виділяють: цільову, стимулюючу, нормативну, коригуючу, соціальну (рис.1.1).

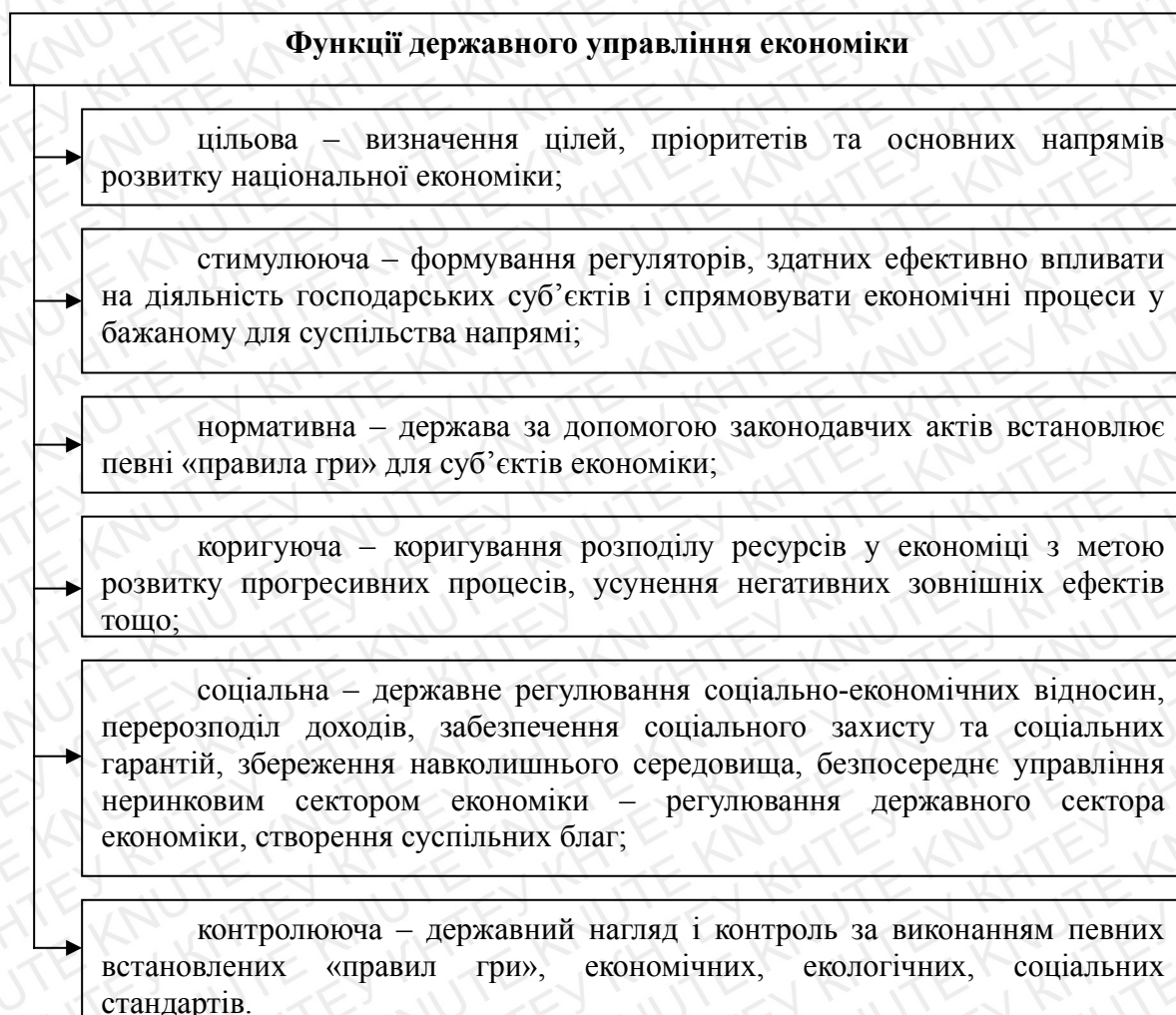

Рис. 1.1. Функції державного управління економіки

Основу ефективної економічної політики держави повинна становити система принципів її формування. Принципи державного управління економіки стали предметом окремої наукової дискусії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Підходи до класифікації принципів державного управління економіки
[14-18]**

Автори	Класифікація принципів
Д. Стеченко, Л. Швайка	Загальні: принцип пріоритету права над економікою, ефективності, справедливості, стабільності, системності державного впливу, адекватності, оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів, поступовості та етапності, забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання та його оперативності, дотримання вимоги матеріально-фінансової збалансованості. Нові принципи: бюджетної політики та податкового регулювання, регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Н. Панчук	Системність, безперервність, єдність розвитку, обґрунтованість, об'єктивність, економічність, обов'язковість, професіоналізм
Н. Антонова, О. Хорошко	Об'єктивні вимоги: адекватність, комплексний підхід, цілісність системи. Характеристики системи: організованість, ієрархічність і багаторівневність, нерозривна єдність із зовнішнім оточенням і середовищем. Загальні принципи державного управління: єдність економіки і політики, єдність централізму й самостійності, науковості, ефективності, сполучення загальних і локальних цілей
В. Гриньова	Цілеспрямованість, погодженість та обґрунтованість усіх дій у системі державного регулювання економіки, відповідальність за прийняття рішень і кінцеві результати, високий професіоналізм суб'єктів державного регулювання економіки, ефективне використання ресурсів, пріоритетність вирішуваних проблем, орієнтованість на забезпечення економічного розвитку та на його основі соціального благополуччя для всього населення
Л. Дідківська	Науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність, системність, комплексність, принцип адаптації, достатності, принципи організаційно-правового та економіко-організаційного забезпечення

При формуванні економічної політики держави необхідно, в першу чергу, дотримуватися принципу науковості, під яким розуміється використання досягнень світової і вітчизняної економічної науки і практики.

Окремі з наведених принципів є безперечними й дійсно об'єктивно обов'язковими вимогами, але деякі з них мають дискусійне спрямування. Так, Д. Стеченко відзначає принцип стабільності, при цьому сутність цього розглядається у забезпеченні необхідного впливу на економіку з метою вирівнювання підйомів і нівелювання спадів ділового циклу, стримування безробіття, підтримки

економічного розвитку [14]. Проте зміст цього принципу можна трактувати як стабільність системи державного регулювання економіки.

Отже, визначальними принципами державного управління економіки є науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, системність, комплексність, принцип гнучкості й адаптації, достатності, принципи організаційно-правового й економіко-організаційного забезпечення, а також принципи поступовості та етапності здійснення державного регулювання економіки, пріоритету права над економікою, єдності економіки і політики, ефективності, прозорості, відповідальності [11].

Таким чином, державне управління економіки – важлива функція державного управління, для її реалізації потрібний дієвий механізм, в основі розробки якого можна застосовувати методологічні підходи функціонування механізму державного управління.

1.2. Особливості формування механізму державного регулювання економіки

Сучасні умови господарювання диктують певні напрями державної економічної політики. На сьогодні основний акцент робиться на науково-технічній, інноваційній та відповідно інвестиційній політиці держави. З огляду на обмеженість ресурсів, чи то матеріальних, чи то грошових, єдине, що залишається суб'єктам господарювання, це знаходити і використовувати нові інноваційні шляхи розвитку підприємства та відтворення виробництва. Держава всебічно сприяє даному процесу, особливо це стосується промислових підприємств, які формують основну частину бюджету країни.

Перш ніж обирати напрями економічної політики держави та методи державного регулювання економіки, доцільно визначитися з тим, чи будуть застосовані при цьому нові ринкові механізми та обрана нова економічна політика, яка докорінно буде відрізнятися від традиційної, чи механізм державного регулювання буде змодельований за кращими світовими аналогами.

Розробкою політики слід вважати процес визначення цілей, пріоритетів, завдань, кількісних і часових характеристик, конкретних виконавців і необхідних ресурсів. Розробкою економічної політики є прийняття державних рішень, пов'язаних із законодавчим процесом і оперативним управлінням з боку органів виконавчої влади. Розробка економічної політики держави полягає в її науковому обґрунтуванні, обліку необхідності забезпечення соціально-економічної стабільності та розвитку країни. Вона передбачає наукове визначення цілей, задач і пріоритетів, що відбивають потреби і інтереси суспільства, вибір механізмів, а також інструментів її практичної реалізації. Складнощі розробки економічної політики обумовлюють необхідність дотримання певних вимог, яким повинні задовольняти цей процес і зміст самої політики.

До цілей економічної політики пред'являються певні вимоги. По-перше, повинні ставитися тільки ті цілі, реалізацію яких не може забезпечити ринок. По-друге, мета повинна бути кількісно оцінити, що дасть можливість контролювати її виконання.

Цільова спрямованість економічної політики є постановка раціональних цілей і завдань, визначених необхідністю отримання максимально можливих результатів при мінімальному використанні коштів платників податків виходячи з орієнтацій, заданих публічною владою. Формулювання цілей економічної політики відображає усвідомлені потреби і особливо інтереси суспільства у напрямку до досягненню бажаного блага, що відбувається за допомогою керуючих зусиль держави.

Внаслідок того, що економічна політика держави містить велику кількість цілей, між якими існує ієрархічна підпорядкованість, запропонована «піраміда цілей». На глобальному рівні виявлена основна, вища мета, яка більш конкретно розкривається через мети другого порядку. Однак, у зв'язку з тим, що і їх важко визначити кількісно, на практиці вони розгортаються в систему конкретних кількісних цільових показників.

Основною метою державного регулювання економіки є забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку та подальшого

економічного зростання в Україні, досягнення соціальної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни.

У різних країнах існують свої пріоритети, переваги щодо державних устремлінь, що відображають позицію уряду, громадська думка, панівні політичні переконання. Цілі можуть бути пов'язані між собою, взаємообумовлені, але часто суперечать один одному. Конфліктність цілей дозволяється шляхом компромісу: пріоритет віддається меті, невиконання якої загрожує найбільшою небезпекою для економіки.

Виходячи з системи цілей, визначаються основні завдання економічної політики, сформувалося в дві групи (рис.1.2).

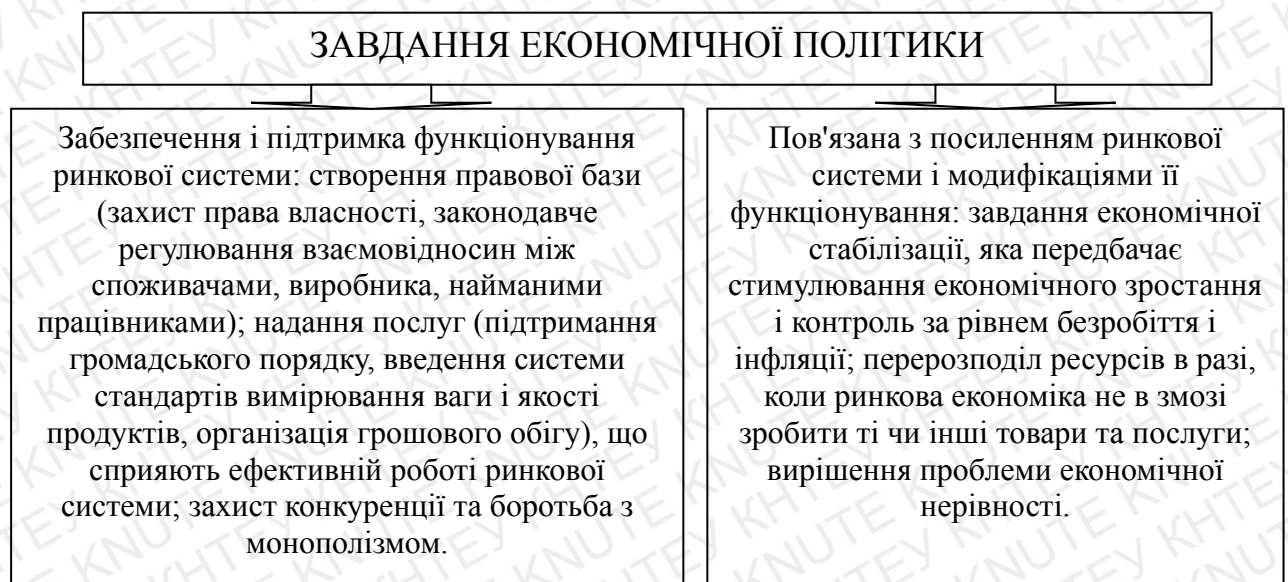

Рис.1.2. Основні завдання державної економічної політики

Відповідно до цієї мети, основними завданнями державного регулювання економіки України на даному етапі є:

- забезпечення стабільного економічного зростання та розвитку;
- досягнення повної, ефективної та продуктивної зайнятості трудових ресурсів, нарощування трудового потенціалу;
- створення прозорого та справедливого перерозподілу доходів населення й зменшення соціальної напруженості;
- досягнення й послідовне підвищення економічної ефективності в країні;

збалансування зовнішньоторговельного балансу країни, забезпечення стабільності цін і грошей, раціоналізація природокористування, подальший інституційний розвиток.

Здійснення зазначених завдань сприятиме створенню необхідних умов для економічного розвитку та вирішення соціальних проблем. Досягнення мети та реалізація поставлених завдань державного регулювання економіки вимагає певних дій, використання різних способів впливу, що досягається за допомогою використання різноманітних методів державного регулювання.

Обов'язковими елементами механізму державного регулювання економіки є суб'єкти та об'єкти. Суб'єктами державного регулювання економіки є Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, державні органи виконавчої влади різних рівнів, Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, об'єднання, союзи та асоціації.

Виникнення безліч прямих і зворотних зв'язків між суб'єктами та об'єктами регулювання, а також інтерактивне різноманітність привело до розмивання меж між державними і приватними структурами і появи альтернативних підходів до управління, в яких поєднуються ринкові та урядові структури. Дослідники заговорили про поступове переміщення функцій регулювання від традиційних органів управління до багатосторонніх коаліційним формам, що передбачає участь корпорацій, держави, наднаціональних організацій.

Для підтримки і розвитку систем зворотного зв'язку створюються окремі відомства, які спеціалізуються в даному напрямку. Вони проводять роботу на різних рівнях влади, дозволяючи підвищити прозорість і підзвітність діяльності державних органів, в тому числі в області прийняття рішень, а також забезпечують зниження трансакційних витрат в процесі взаємодії різних інститутів, координуючи роботу різних груп і комітетів при міністерствах.

Новою характеристикою сучасного державного регулювання, пов'язаної з мережевою основою прийняття рішень, стає поява більшої кількості акторів, що беруть участь в процесі розробки регулювання. Наприклад, підприємницька спільнота безпосередньо, володіє необхідними знаннями, професійними

компетенціями, широким кругозором, здатністю вільно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію і її обробляти. Крім цього, активним учасником процесу стає академічне середовище.

Держава та її інститути хоча і продовжують відігравати важливу роль, але вже не домінують. При цьому держава повинна займати активну позицію, розвиваючи взаємодія з об'єктом регулювання. З'явилися вимоги до того, щоб існуючі зв'язки між суб'єктами управління були добре налагоджені. Необхідно, щоб проведена політика була здатна реагувати на зміни, що відбуваються в економіці, і посилювати регулюючий вплив в рамках бажаної траєкторії. Залучення бізнесу та громадянського суспільства, налагодження комунікацій з ними стало важливим компонентом прийняття політичних рішень, особливо в сфері глобальних соціальних, екологічних і фінансових ризиків.

Цілі економічної політики держави фіксують напрямок якісних і кількісних змін в економічній системі суспільства. Для їх досягнення держава використовує різні інструменти і методи. Під інструментами економічної політики держави розуміються кошти, важелі державного впливу на економіку, а під методами - способи цілеспрямованого використання інструментів.

У сфері державного регулювання економіки застосовують правові, адміністративні, економічні, а також специфічні методи, які до того ж класифікуються на прямі та непрямі. У процесі формування економічної політики особливе значення має вибір цілей і з-відповідних їм інструментів (табл.1.2).

На сучасному етапі розвитку суспільства побудова економічної політики держави вимагає фундаментальних знань в області механізмів дії інструментів і методів досягнення поставлених цілей. Сучасна економічна політика держави повинна стати науковою, так як тільки засновані на теоретичній базі практичні заходи можуть мати успіх. Разом з тим, ефективність економічної політики багато в чому обумовлена системним підходом до її формування, тому необхідно дотримуватися принципу системності, що передбачає наявність чітко визначеної сукупності цілей, відповідних цим цілям інструментів і відповідальних за

досягнення цілей державних органів, тобто потрібно наступна модель економічної політики держави: цілі – інструменти і методи – інститути [9].

Таблиця 1.2

Інструменти забезпечення державного управління економікою [11]

Інструменти	Характеристика основних складників інструментів
Інституційні	Оптимізація системи державних органів; посилення повноважень органів влади з регулювання, адміністрування і контролю господарської діяльності; унормування порядку і послідовності запровадження системи електронного урядування; удосконалення системи інституційного забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; інституалізація соціальної відповідальності та підтримки критичних сфер життєзабезпечення
Організаційні	Активізація управлінських функцій влади з підготовки та пошуку джерел інвестування соціально-економічного розвитку; започаткування практики формування фондів пільгового кредитування та фінансування пріоритетних для економіки інвестиційних проєктів; планування та розвиток інфраструктури інноваційної, освітньої та науково-дослідної діяльності з метою інтелектуалізації економіки; поліпшення якості політики гарантування соціальної безпеки
Економічні	Розширення та модернізація територіальної інфраструктури; інвестування коштів у розвиток базових і пріоритетних для економіки видів діяльності; формування та розвиток міжрегіональних, міжсекторних і міжгалузевих локальних інтегрованих виробничих систем; активізація підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності використання науково-технологічного та інтелектуально-кадрового потенціалу шляхом розвитку венчурного бізнесу

Сучасна нестійка ситуація в ринковій економіці України потребує дієвого механізму державне регулювання економічних процесів, який би враховував мінливість ринкового середовища, потребу в ефективному та оперативному реагуванні на зміни в економічних процесах. В умовах трансформаційної економіки державне регулювання економічних процесів потребує адекватного механізму, який необхідно коригувати як упродовж, так і в міру завершення переходу до ринкової системи господарювання.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1 Реалізація економічної політики розвинених країн

Сталий розвиток національної економіки стає стратегічним напрямом економічної політики будь-якої країни. Основою концепції сталого розвитку є необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь. Визначення національної парадигми стратегії сталого розвитку відбувається під впливом сучасних світових тенденцій щодо вирішення проблеми не тільки гармонійного розвитку людства, але навіть його виживання. Концептуальними засадами стійкого розвитку передусім передбачається екологізація економіки, гуманізація, запровадження певної системи принципових підходів до питань суспільної діяльності.

В сучасній економічній політиці розвинутих країн співіснують і взаємодіють механізми ринкового й державного регулювання розвитку економіки як усередині окремих країн, так і в межах окремих угруповань та світового співтовариства в цілому.

Сучасна економічна політика промислово розвинених країн будується з урахуванням постіндустріальних факторів розвитку. Держава і компанії змушені пристосовуватись до таких викликів часу як глобалізація і жорстка конкуренція, широке поширення інформаційних і інших сучасних технологій, зростання значущості соціальних цілей розвитку. Економічні системи цих країн постійно удосконалюються для підвищення їх конкурентоздатності.

Один із напрямів сталого розвитку є формування конкурентоспроможної економіки, з'ясування впливу різних її факторів на соціальний, економічний та екологічний складники. Конкурентоспроможність дає змогу національній економіці успішно конкурувати на внутрішньому (з імпортованими товарами) і зовнішньому (для просування експорту) ринках. Зростання національної конкурентоспроможності є метою державної економічної політики й інструментом реалізації моделі сталого економічного розвитку. Конкурентоспроможність економіки забезпечує здатність держави до участі у конкурентній боротьбі та найповніше використання конкурентних переваг перед іншими країнами.

Всесвітній економічний форум, який вимірює конкурентоспроможність між країнами з 1979 року, визначає «конкурентоспроможність» як «набір інституцій, політики та факторів, які визначають рівень продуктивності країни» [19].

Всесвітній економічний форум визначає національну конкурентоспроможність як здатність країни і її інститутів забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, які були б стійкі в середньостроковій перспективі. Країни з високими показниками національної конкурентоспроможності, як правило, забезпечують більш високий рівень добробуту своїх громадян.

Конкурентоспроможність національних економік визначається численними і вельми різноплановими факторами. Так, на стан економіки негативний вплив становлять неефективне управління державними фінансами і висока інфляція, а позитивний ефект можуть надати захист прав інтелектуальної власності, розвинена судова система і інші заходи.

Поряд з інституційними факторами вирішальне значення можуть мати освіта і підвищення кваліфікації робочої сили, постійний доступ до нових знань і технологій. Фактори, що визначають конкурентоспроможність економіки, по-різному впливають на економічні системи країн світу в залежності від національних умов і поточного рівня розвитку.

У дослідженні Всесвітнього економічного форуму представлені два індекси, на основі яких складаються рейтинги країн: Global Competitiveness Index (GCI) та Business Competitiveness Index (BCI). Основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є GCI, створений професором Колумбійського Університету Xavier Sala-i-Martin в 2004 році [20].

GCI оцінює фактори, які колективно визначають рівень продуктивності країни – найважливіший чинник довгострокового поліпшення рівня життя. Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Всі дані об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкурентоспроможність: якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній, інноваційний потенціал [21].

Вибір саме цих змінних обумовлений теоретичними і емпіричними дослідженнями, причому жоден фактор не в змозі самостійно забезпечити конкурентоспроможність економіки. Найбільш конкурентоспроможними є економіки тих країн, які в змозі проводити всеосяжну політику, враховувати весь спектр чинників і взаємозв'язку між ними.

Очолити рейтинг GCI в 2018 році США, Сінгапур і Німеччина (табл.2.1). Минулорічний лідер – Швейцарія зайняла 4 місце.

Найбільш конкурентоспроможною за даною оцінкою є США (GCI – 85,6), Сінгапур (83,5) та Німеччина (82,8). Високу оцінку в динаміці бізнесу США мають підприємницька культура, ринок праці та фінансова система. Друга позиція Сінгапуру (83,5) визначається високою оцінкою відкритості та інфраструктури в світовій транспортній системі. Німеччина, на третьому місці, має європейську економіку з найвищою конкурентоспроможністю, де особлива увага уряду

направлена на інноваційну здатність (перше місце, з 88), динаміку бізнесу (82, другий за США) і здоров'я (94).

Таблиця 2.1

Рейтинг країн за Global Competitiveness Index, 2018 р. [22]

	Економіка	Бали		Економіка	Бали
1	США	85,6	12	Канада	79,9
2	Сінгапур	83,5	13	Китай	79,3
3	Німеччина	82,8	14	Австрія	78,9
4	Швейцарія	82,6	15	Корея	78,8
5	Японія	82,5	16	Норвегія	78,2
6	Нідерланди	82,4	17	Франція	78,0
7	Гонконг	82,3	18	Нова Зеландія	77,5
8	Великобританія	82	19	Люксембург	76,6
9	Швеція	81,7	20	Ізраїль	76,6
10	Данія	80,6		...	
11	Фінляндія	80,3	83	Україна	57,0

З досліджених 140 країн економіки 117 країн все ще відстають за якістю інституцій, що вплинуло на їхню загальну конкурентоспроможність. До країн з найменшим показником конкурентоспроможності відносять Гаїті (36,5), Йемен (36,4), Чад (35,5).

Країни-сусіди України зайняли такі місця: Росія – 43, Польща – 37, Словаччина – 41, Угорщина – 48, Румунія – 52. Нижче виявилася тільки Молдова – 88. Білорусь традиційно не бере участі в рейтингу.

Для вимірювання рівня розвитку, потенціалу, розвитку економіки країн SolAbility випустила рейтинг 183 країн за Sustainable Competitiveness Country Index (GSCI), що вимірює поточну і майбутню спроможність країн та їх економік створювати та підтримувати фінансовий і нефінансовий дохід для свого населення.

GSCI (на основі 111 вимірюваних, кількісних показників, отриманих на основі даних Світового банку, МВФ та агенцій ООН) включає аналіз основ стійкого зростання:

природний капітал – дане природне середовище, включаючи наявність ресурсів і рівень виснаження цих ресурсів;

соціальний капітал – здоров'я, безпека, свобода, рівність і задоволеність життям в країні;

управління ресурсами – ефективність використання наявних ресурсів як вимірювання операційної конкурентоспроможності у світі з обмеженнями ресурсів;

інтелектуальний капітал – здатність генерувати багатство та робочі місця через інновації та промисловості з доданою вартістю в глобалізованих ринках;

ефективність управління – результати основних державних областей та інвестицій – інфраструктура, ринок та структура зайнятості, забезпечення структури для стійкого та сталого розвитку.

GSCI виражає поточні та майбутні перспективи розвитку та ризики країн, є альтернативним показником вимірювання конкурентоспроможності, такі як ВВП або кредитні рейтинги [23].

У рейтингу стійкої конкурентоспроможності 2018 року (табл.2.2) домінують європейські країни. З двадцяти кращих держав тільки три не є європейськими – Нова Зеландія, Південна Корея, і Японія. Домінують країни Північної Європи, включаючи країни Балтії та Словенії. Німеччина займає 14 місце, Великобританія 22, і найбільша економіка світу, США, займає 29-е місце.

Таблиця 2.2

**Глобальний індекс стійкої(сталой) конкурентоспроможності країн у
2018 г. [24]**

Країна	Рейтинг стійкої конкурентоспроможності	Показник	Рейтинг природного капіталу	Рейтинг інтенсивності використання ресурсів	Рейтинг Інтелектуального капіталу	Рейтинг можливості ефективного управління	Рейтинг соціального капіталу
1	2	3	4	5	6	7	8
Швеція	1	60,5	5	9	2	37	11
Норвегія	2	58,2	27	78	3	15	1
Ісландія	3	57,6	20	60	18	12	3
Фінляндія	4	57,4	16	41	8	46	4
Данія	5	57,2	61	18	5	19	12
Ірландія	6	55,4	65	24	23	1	25
Швейцар	7	55,3	71	38	7	28	6

ія							
----	--	--	--	--	--	--	--

Продовження табл.2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Австрія	8	54,8	70	72	12	9	13
Латвія	9	54,2	25	15	37	18	51
Естонія	10	53,7	9	131	28	6	39
...	...	...	...	...	...	...	...
Україна	91	43,0	92	152	80	100	57

В 90-і роки Західна Європа за глобальною конкурентоздатністю явно програвала США. У нинішньому 10-літті, щоб довести життєздатність своєї моделі розвитку й зберегти місце другої економічної значимості в світогосподарській системі, їй потрібно вирішувати велику кількість найрізноманітніших завдань. Одночасне розширення й поглиблення інтеграції може виявитися успішним лише в тому випадку, якщо буде проходити на тлі стійкого росту й поліпшення якісних параметрів господарського розвитку як у Євросоюзі в цілому, так й в окремих державах-учасниках. Найважливішою умовою для цього стає модернізація економічної політики (ЕП) у кожній із країн і забезпечення її ефективної координації в рамках ЄС.

Західноєвропейський стиль ЕП має ряд особливостей: більша інтенсивність державного регулювання економіки, цілеспрямоване формування державою загальних умов господарювання й інститутів, висока значимість соціальної політики, що здійснюється перерозподільчими методами. Хоча в окремих країнах зберігається своєрідність національних моделей розвитку й взаємодії держави й бізнесу, більшість із них стикається з однаковими або схожими проблемами.

Стратегічні завдання, що стоять перед європейською економічною політикою, мають за мету забезпечення найвищої у світі конкурентоздатності, більшої динамічності й стабільності розвитку. Однак досягнення цих цілей може виявитися внутрішньо суперечливим процесом, оскільки створення умов для росту конкурентоздатності, швидше за все, приведе до появи таких елементів економічної системи, які не будуть сприяти її стабільності. Піднімати темпи росту, тобто підсилювати динамізм економіки, держава може за допомогою

ослаблення грошових і бюджетних обмежень, що теж може руйнувати основи довгострокової стабільності.

Що стосується конкуренції за капітали, то Європа повинна її вигравати, інакше для стійкого розвитку просто не залишиться ресурсів. Мова йде про залучення не стільки іноземних, скільки національних капіталів. Останні ж рвуться за межі континенту, і інвестори проявляють усе менше бажання вкладати кошти в об'єкти на німецькій, французькій або італійській території, що обертається неможливістю створювати нові робочі місця.

Приплив капіталів у Європу стримують, крім заорганізованого ринку праці й високих соціальних відрахувань, такі фактори, як тверда регламентація підприємницької діяльності з боку держави, надмірні вилучення на користь скарбниці, нерозвиненість фінансових ринків, недосконала гармонізація національних типів фінансової політики в умовах єдиної грошово-валютної політики в країнах Економічного й валютного союзу (ЕВС). Нестача інвестицій обумовлює зниження грюндерської активності, що означає не тільки нестворені робочі місця, але й зниження конкуренції між внутрішніми виробниками.

У Європі спробували повернутися до старої політики фіскальної стабілізації, котра використовувалася у Великобританії в 50 - 60-і роки, у Франції в 50-80-і роки, у Німеччині наприкінці 60-х - початку 70-х років у вигляді глобального регулювання й промислової політики. Однак більшість експертів (насамперед у Німеччині) не підтримали такий вибір, вважаючи, що успіх у цьому випадку досить сумнівний, а короткочасне збільшення державних інвестицій не тільки не дасть поштовху приватним вкладенням, але й загальмує їх. Навіть якщо деякий ефект росту ВВП виявиться, це відбудеться з істотним запізненням, коли в ньому вже не буде потреби (як трапилося, наприклад, у Німеччині на початку 70-х років). Але ще більшу проблему економісти вбачають у тім, що ефективна політика антициклічного впливу вимагає значних коштів, одержати які європейські уряди можуть або підвищивши податки, або вдавшись до запозичень [25].

У Великобританії й деяких малих країнах (Люксембурзі, Данії, Ірландії) податкове навантаження на бізнес відносно невелике, а частка коштів, що перерозподіляються державою, співмірна його мінімальним завданням. Люксембург і Фінляндія характеризуються стійким станом державних фінансів, і бюджети цих країн в останні п'ять років мають постійний профіцит. Аналіз показує, що можливість зберегти без змін стару європейську модель розвитку відпадає не тільки через загострення конкуренції на світових ринках, але й через ускладнення демографічної ситуації. Старіння населення в Європі прогресує. За розрахунками Європейської комісії, тільки внаслідок цього фактору в найближчі 40 років більшість країн ЄС буде змушено збільшити частку державних витрат у ВВП як мінімум на 4-8 процентних пункти, при цьому компенсувати таке підвищення фактично буде нічим [25].

Відмовившись формально від цільових антициклічних програм, що передбачали державні інвестиції й селективне субсидування підприємств, значна частина європейських держав все-таки побоюлася продовжувати реформи, що поліпшують умови підприємництва, але погіршують показники доходів держбюджету. Не застосовуючи антициклічні програми, уряди Німеччини, Франції, Італії, Португалії й ряду інших країн стали нарощувати свої витрати, піддаючи ризику бюджетну збалансованість [25].

Зниження європейської конкурентоздатності можна трактувати двояко: по-перше, падіння конкурентоздатності товарів, що стають занадто дорогими й програють на світових ринках по співвідношенню ціна - якість; по-друге, втрата позицій у глобальній конкуренції за залучення капіталів і виробництв. Висока вартість європейських товарів викликана насамперед більшими витратами на працю (заробітна плата, додаткові виплати, соціальні платежі). Знизити її навряд чи вдасться, у найкращому разі мова може йти про гальмування росту, якщо профспілки виявлять стриманість у цьому питанні.

Таким чином, вибір стратегії подальшого розвитку для європейських держав виявляється непростим. До середньотермінових цілей можна віднести подолання безробіття, зміцнення єдиної грошової політики, оздоровлення

державних фінансів, оптимізація податкової системи, реформування соціальної сфери.

2.2 Тенденції розвитку економічної політики України

Економічна політика є частиною державної політики України, яка спрямована на забезпечення загальне економічне зростання країни, високий рівень конкурентоспроможності та досягнення сталого розвитку.

Сучасна економічна ситуація в Україні визначає економічне зростання головним пріоритетом розвитку країни. Розширення євроінтеграційних зв'язків України, посилення залежності національної економіки від процесів глобалізації та, як наслідок, підвищення міжнародної конкуренції актуалізує проблему розвитку національної конкурентоспроможності.

Визначення національної парадигми стратегії сталого розвитку України відбувається під впливом сучасних світових тенденцій щодо вирішення проблеми не тільки збалансованого розвитку соціально-економічних відносин, але й гармонійного розвитку людства загалом. У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку затверджено нові орієнтири розвитку, які відображені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку [26].

Будуючи державу та впроваджуючи нові інструменти ринкового регулювання соціально-економічних процесів, Україна потребувала чітко визначених індикаторів оцінки для досягнення цілей розвитку, які представлено в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Індикатори оцінки сталого економічного розвитку в Україні [26]

Завдання сталого економічного розвитку	Індикатори
1	2
1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення	Чистий притік прямих іноземних інвестицій (за даними платіжного балансу), млрд дол. США Індекс фізичного обсягу ВВП (середньорічний), % Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП, % Енергоємність ВВП

експортного потенціалу	Матеріалоемність ВВП Частка експорту товарів з використанням у виробництві технологій високого та середньовисокого рівня в загальному обсязі експорту товарів, % Місце України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом
------------------------	--

Продовження табл.2.3

1	2
2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв	Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП, % Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
3. Підвищити рівень зайнятості населення	Частка населення, задоволеного доступністю та якістю послуг шкільної освіти, % Місце України у рейтингу Global Competitiveness Report за напрямом «вища освіта» Кількість університетських міст, одиниць
4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок	Частка домогосподарств, які потерпають через відсутність коштів для отримання членом родини будь-якої професійної освіти, % Рівень участі дорослих та молоді у формальних та неформальних видах навчання та професійної підготовки за останні 4 тижні, % населення віком 15–70 років
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Кількість зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва, млн. осіб Частка доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів середнього та малого підприємництва, у % до загальної суми доданої вартості за витратами виробництва Частка малих та середніх підприємств, що мають зобов'язання за кредитом або кредитною лінією, в їх загальній кількості, % Місце України у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business

Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП України у 2018 році була найнижчою за весь період незалежності (16,0%), що майже удвічі менше рівня окремих європейських країн. Такий рівень перешкоджає модернізації економіки, знижує фондівдачу виробничого обладнання та не сприяє підтримці виробничого потенціалу, здатного створювати конкурентоспроможний продукт.

За підсумками 2018 року в Україні відбулося незначне підвищення ВВП (на 3,1%) при зростанні промислового виробництва та уповільненні інфляції у середньорічному розрахунку, але такі темпи є вкрай недостатніми (рис.2.1).

Існуюча ситуація не може гарантувати сталого зростання та прискореного подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на одну особу між Україною та найбільш розвиненими країнами.

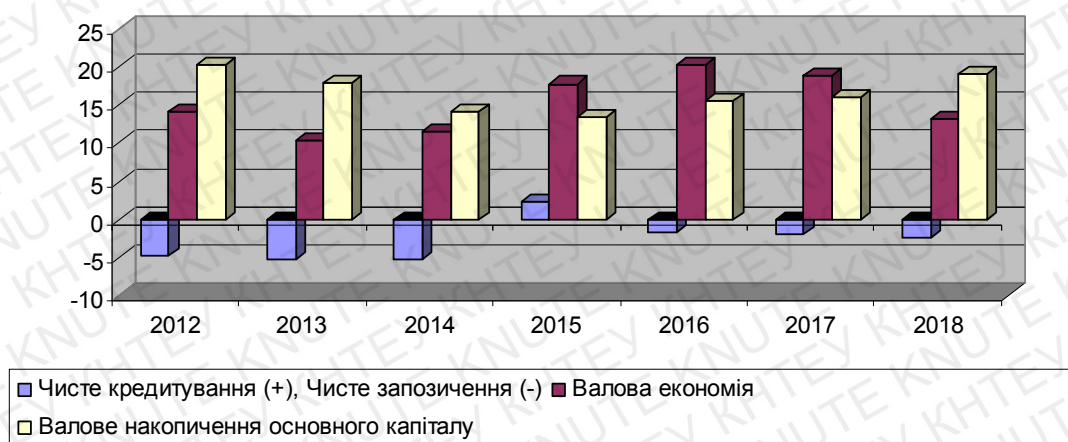

Рис.2.1. Динаміка показників розвитку економіки України в 2012-2018 рр., % до ВВП [27]

Як наслідок, рівень енергоємності ВВП в Україні (0,28) майже втричі перевищує європейський аналог (0,1), матеріалоємність ВВП (0,881) перевищує європейську (0,44) удвічі. У поєднанні з низькою продуктивністю праці, яка становить 17,2 тис. дол. США, або на 77,7% менше європейського рівня, це посилює процеси витіснення вітчизняних виробників із конкурентних ринків [27].

Схильність до інвестування залишається низькою, за даними 2018 року валове нагромадження основного капіталу становить лише 16,5% ВВП. Динаміка капітальних інвестицій суттєво залежить від коливань економічної кон'юнктури. Низька інвестиційна привабливість української економіки зумовлює недостатність прямих іноземних інвестицій для відновлення потенціалу національної економіки [26].

За новою методологією Global Competitiveness Report Україна зайняла 83 місце з 140 країн. Формально місце України покращився на 6 позицій. Але зміна методології не дозволяє безпосередньо порівнювати з минулорічним рейтингом. Тому для можливості порівняння динаміки показників розробники рейтингу також розрахували позиції країн за новою методологією для попереднього періоду.

В результаті позиції України погіршилися в 11 компонентах, і тільки в одному («Динаміка бізнесу») зафіксовані позитивні зміни. Найбільше балів Україна отримала за такими компонентам, як «Навички» (45 місце), «Розмір ринку» (47 місце), «Інфраструктура» (57 місце) і «Інноваційна спроможність» (58 місце). А по індикатору «Рівень електрифікації» Україна посіла перше місце, яке наша країна розділила ще з 66 учасниками рейтингу.

Компонентами, які тягнуть Україну вниз, опинилися «Макроекономічна стабільність» (131 місце), «Фінансова система» (117 місце) і «Інститути» (110 місце). Серед індикаторів, які забезпечили Україні низькі бали: вплив організованої злочинності на вартість ведення бізнесу; рівень інфляції (середній показник за 2016-2017 рр.); динаміка боргу з урахуванням кредитного рейтингу; рівень тероризму; незалежність судової системи; захист прав власності; якість доріг; вплив податків і субсидій і конкуренцію; гнучкість встановлення заробітної плати; фінансування МСБ; надійність банків; частка проблемних кредитів; темп зростання інноваційних компаній.

В рейтингу GSCI Україна займає 91 сходинку у міжнародному рейтингу (43,0) – такий рівень у рейтингу притаманний країнам, що розвиваються. Низькими показниками є рейтинг інтенсивності використання ресурсів та рейтинг можливості ефективного управління на рівні країни.

Міжнародні рейтинги сталого розвитку доводять, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні на сучасному економічному розвитку країни мізерні. Вітчизняні корпорації, реагуючи на нові виклики сталого розвитку країни, вимушені враховувати в своїй діяльності, окрім економічного аспекту, вимоги соціального та екологічного характеру з боку зацікавлених сторін.

Одним з важливих факторів забезпечення сталого розвитку країни є залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів. Це зумовлено тим, що інвестиції торкаються усіх сфер господарської діяльності країни в цілому і створюють багато можливостей для успішної реалізації поставлених цілей, досягнення соціального ефекту, майбутнього процвітання.

На сучасному етапі розвитку світової економіки виникає об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання країни в цілому. Інвестиційна політика дозволяє максимально використовувати наявний національний ресурсний потенціал для забезпечення довгострокових та короткострокових цілей і завдань соціально-економічного розвитку, а також ефективно залучити у ці процеси іноземні інвестиції [28].

До пріоритетів державної інвестиційної політики слід віднести ті напрями інвестування, по яким дія ринкових чинників може дати результати, що співпадають з довгостроковими державними інтересами: імпортозамінне виробництво, у тому числі проекти за участю зарубіжних стратегічних інвесторів; глибоку переробку палива й сировини, які є складовими основи експорту; високотехнологічний сектор економіки; наукомісткі виробництва в галузі створення принципово нових матеріалів, засобів зв'язку (нанотехнологій) та ін.; соціальну інфраструктуру некомерційного характеру (охорона здоров'я, освіта, наука, спорт, культура), яка не може розвиватися без прямої державної підтримки [28].

Обсяги глобальних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в 2017 р скоротилися на 23% до 1,43 трлн дол. США (рис.2.2). Падіння обумовлене зниженням вартісного обсягу транскордонних злиттів і поглинань на 22%. Приплив ПІІ в країни, що розвиваються, як і раніше залишається в 2017 році на рівні 671 млрд. дол. США, що не демонструє відновлення після падіння на 10% в 2016 році. [29]

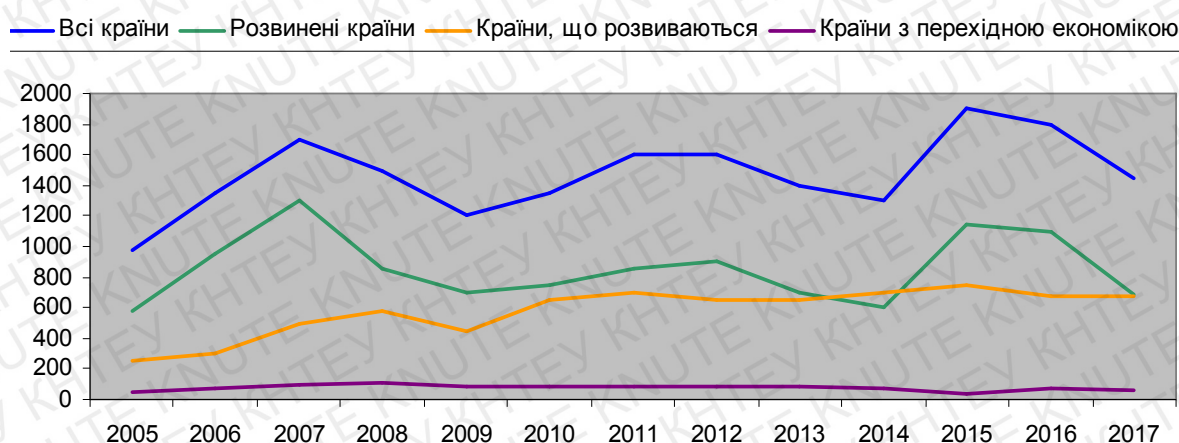

Рис.2.2. Прямі іноземні інвестиції у світ, млрд. дол. США [29]

Нестабільними залишаються інвестиційні потоки в країни зі структурно слабкою і вразливою економікою. Приплив інвестицій в найменш розвинуті країни (НРК) впав на 17% до 26 млрд. дол. США. У країнах, що розвиваються, які не мають виходу до моря, це показник дещо зріс (на 3%) до 23 млрд. дол. США.

Для країн, що розвиваються ПІІ залишаються одним з найважливіших джерел фінансування. В рамках всієї групи країн, що розвиваються на них припадає 39% від сумарного надходження фінансових коштів, але в НРК цей показник становить менше однієї чверті, причому низхідна тенденція продовжується з 2012 року.

Приплив ПІІ в країни з перехідною економікою Південно-Східної Європи і Співдружності Незалежних Держав (СНД) знизився на 27% до 47 млрд. дол. США – більш низький рівень за період з 2005 року відзначався тільки один раз. В основному це зниження пояснювалося слабкою динамікою ПІІ в чотирьох основних приймаючих країнах (Російської Федерації, Казахстані, Азербайджані та Україні) [29].

За даними Державного комітету статистики України у 2017 році в економіку країни іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1630,4 млн.дол. США прямих інвестицій [27]. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за 2018 рік становив 39144,0 млн.дол. США (рис. 2.3).

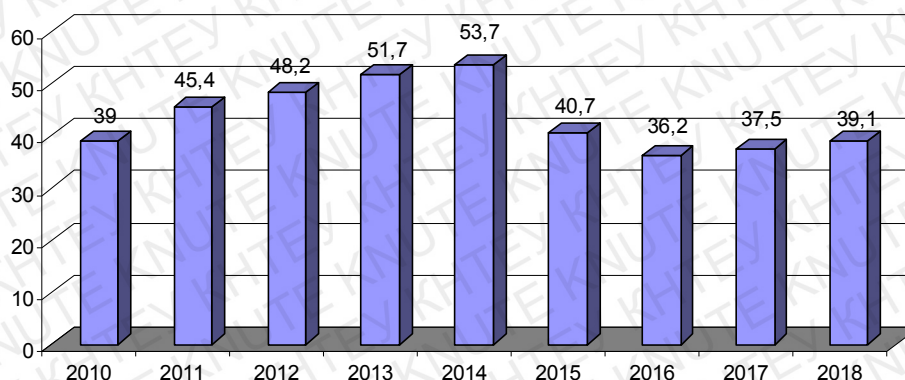

Рис.2.3 Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні, млрд.дол.США [27]

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності: до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1% та підприємств промисловості – 27,3 % [27].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9% капіталовкладень. До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 25,6 %, Нідерланди – 16,1%, Російська Федерація – 11,7%, Велика Британія – 5,5%, Німеччина – 4,6%, Віргінські Острови (Брит.) – 4,1%, і Швейцарія – 3,9% [27].

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. Державна політика України направлена на стабільний розвиток економіки України та активізацію інвестиційної діяльності, захист прав інвесторів. Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Загалом інвестиційний процес в Україні гальмується через суб'єктивні й об'єктивні причини, серед яких виділяють: політичну та економічну нестабільність; часті зміни законодавства; відсутність налагодженого надійного митного контролю та недоліки в Митному кодексі України; корумпованість влади в Україні; повільні темпи приватизації; слабка розвиненість ринкових інститутів (корпоративного сектора, ринку цінних паперів, ринку землі, ринку нерухомості); низька конкурентоздатність багатьох українських товарів; недостатня інтегрованість у світову економіку; відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях; інертність місцевої влади при залученні інвестицій, відсутність стимулів і механізмів для залучення інвестицій.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення

дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Проведений порівняльний економічної політики України свідчить про недостатню реалізацію держави у конкурентному середовищі та проблеми сталого розвитку через наявні економічні проблеми: нераціональне використання ресурсів, залежність від імпортованих енергоресурсів, орієнтація на експорт сировини та імпорт високотехнологічних товарів. Також проблемними сферами можна назвати політичну та соціальну нестабільність, екологічні проблеми, відсутність чіткої стратегії розвитку країни, наявність високого рівня корумпованості, низький рівень якості життя в цілому [28].

Низький рівень конкурентоспроможності України в сучасних умовах глобалізації пов'язаний переважно з відсутністю дієвого механізму державного управління економікою і, як наслідок, втратою виробничим сектором частини свого конкурентного потенціалу [28]. Досягнення економічної ефективності потребує глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1 Шляхи розв'язання проблем економічного розвитку України

В умовах безупинного загострення міжнародної конкуренції держава повинна створювати умови для підвищення ефективності та конкурентоспроможності української економіки. Це досягається передусім проведенням збалансованої макроекономічної політики.

До основних стратегічних засад формування національної моделі сталого розвитку слід віднести: забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки і стабільності політичного ладу; формування міжгалузевої структури виробництва, що повинна відповідати світовим стандартам і потребам економіки держави, підвищення соціально-екологічної орієнтації галузей; технічне переоснащення виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсозаощадливих, безвідхідних технологій, широке застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язанні проблеми утилізації відходів, що утворюються у процесі господарської та іншої діяльності; регульоване збільшення обсягу виробництва; формування раціональної структури виробництва, розподілі і використанні енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки.

Для вирішення цього складного й актуального завдання необхідна реалізація ефективного механізму державного регулювання економіки, який представлено як систему, до складу якої увійшли необхідні, з погляду ефективної організації та реалізації регулюючої функції держави, елементи, він адекватно відбиває складну систему соціально-економічних відносин між державою як суб'єктом регулювання та об'єктами (рис.3.1). З огляду на те, що державне регулювання економіки – це одна з функцій державного управління,

Рис.3. 1. Механізм державного управління економіки та вибір економічної політики

представлений механізм визначено похідним від механізму державного управління [1, 11].

Згідно рис. 1 визначення напрямку економічної політики держави повинно здійснюватися з паралельним аналізом ефективності застосування обраних методів державного регулювання економіки відповідно до її функцій. Хоча прийнято вважати, що перш ніж здійснювати свої найважливіші функції, держава формує економічну політику. Однак, в сучасних умовах господарювання потрібно вміти оперативно реагувати на будь-які зміни в економіці і застосовувати ефективні методи регулювання з боку держав з урахування мінливої економічної політики та з огляду на вимоги і потреби суспільства [9].

Отже, механізм державного регулювання економіки розглядаємо як систему, яка становить компонентну структуру. Її складовими є цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти й об'єкти, методи та форми державного регулювання економіки, які у своїй взаємодії та взаємозв'язку обумовлюють економічну політику країни, реалізація якої сприятиме досягненню стратегічної мети та виконанню регулюючої функції держави у сфері державного управління.

Відповідно до представленого механізму, розкривається сутність державного регулювання економіки, яка проявляється у забезпеченні відносин між суб'єктами державного регулювання та об'єктами, які утворюють цілісну систему з асиметричним впливом її елементів. Результатом реалізації механізму державного регулювання економіки є формування економічної політики та її складових як інструмента реалізації державної регулюючої функції у механізмі державного управління економікою.

Основною метою реформи фінансового сектору України до 2020 року є створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно із стандартами ЄС.

Реформа фінансового сектору передбачає досягнення як кількісних, так і якісних показників. До якісних показників належать підтвердження впровадження

міжнародних стандартів звітності та аудиту у фінансовому секторі, а також єдиних міжнародних стандартів. Найважливішими кількісними показниками є: зниження темпів інфляції; підвищення частки безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток щонайменше до 55%; досягнення рівня готівки в економіці не вище 9,5 %; скорочення рівня номінальних ставок за новими кредитами у національній валюті до 12%; зниження показника співвідношення кредитів до депозитів у банківській до 110%; входження в перші 50 країн за рівнем розвитку фінансового ринку за Індексом глобальної конкурентоспроможності.

Глобалізація ринку та швидкі технологічні зміни створюють нові можливості для розвитку малих та середніх підприємств (МСП) і значно впливають на конкурентне середовище бізнесу. Ефективна зміна організаційної структури виробництва та підприємств, розвиток інноваційної діяльності й системи освіти у сфері підприємницької діяльності, розв'язання проблем зайнятості як у кожному окремому регіоні, так і в державі у цілому та загалом модернізація підприємницької діяльності в Україні можливі за умови інтегрованого входження малого і середнього підприємництва до соціально-економічної системи країни. Саме в такому разі нагальною стає потреба в регіональному та державному регулюванні цієї сфери ринкових відносин, спираючись на досвід вітчизняних та зарубіжних учених.

3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу

Економічна політика у сфері МСП – це процес прояву реалізації економічних функцій шляхом різноманітних державних заходів впливу на створення й розвиток малих і середніх підприємств для досягнення поточних та перспективних цілей зі встановленням та забезпеченням державою спільної

системи діяльності суб'єктів суспільних відносин та їх своєчасного корегування залежно від умов та факторів.

На сучасному етапі економічна політика у сфері МСП потребує значної модернізації. Основні дії мають бути зосереджені на зміні продуктивних сил та інституційного середовища для розвитку і підвищення конкурентоспроможності та стійкості національної економіки. Одним із методів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де люди, які мають інноваційні та бізнес-ідеї, зможуть отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі підприємництва, що дасть змогу зацікавити молоде покоління до підприємницької діяльності та буде впливати на формування подальшої економічної політики у сфері МСП [30].

В Україні проведення економічної політики у сфері МСП наштовхується на безліч перепон. До загальних проблем можна віднести ті, що стали наслідками реформування економіки та зміни відносин у сфері власності. Подолання перепон ставиться за мету в Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» [31]. На рис. 3.2 систематизовано основні проблеми у сфері МСП [31].

Серед основних індикаторів для оцінки економічної політики у сфері МСП можна виділити кількість зайнятих працівників та обсяг реалізованої продукції. Порівнюючи сектор МСП України з іншими країнами, можна дійти висновку про певну схожість використовуваних економічних показників (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні показники сектору МСП в Україні та в інших країнах ЄС [32]

Частка МСП	Україна	ЄС 28	Словаччина	Польща	Німеччина
Кількість підприємств	99,9%	99,8%	99,9%	99,8%	99,5%
Зайнятість	75,5%	66,9%	71,2%	69,0%	60,9%
Обсяги продажів	60,4%	57,9%	62,7%	51,0%	53,8%

Досліджуючи основні показники сектору МСП в Україні та в країнах Європейського Союзу, можна зробити висновок: чим розвиненіша економіка

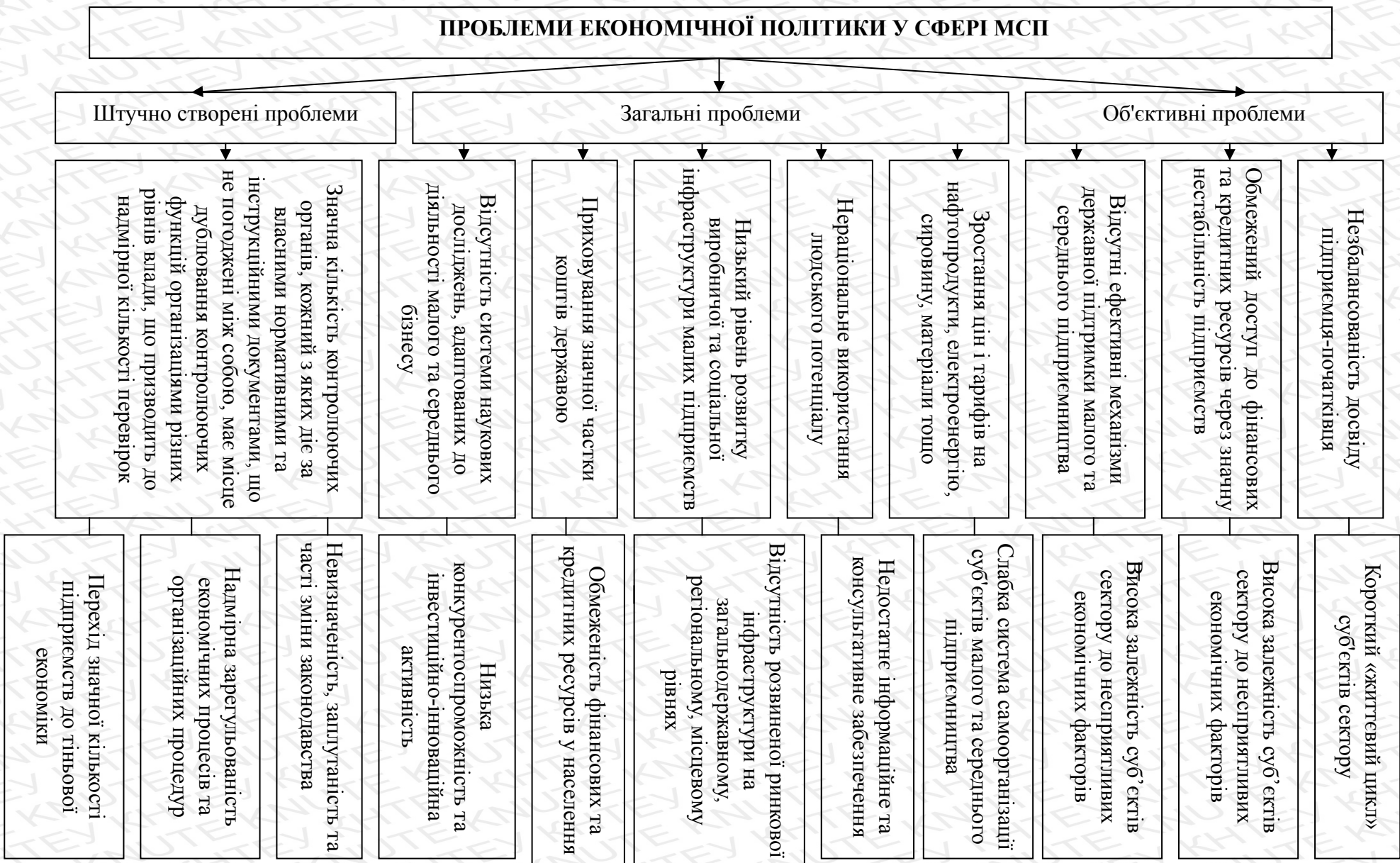

Рис. 3.2. Проблеми економічної політики у сфері МСП [11]

країни, тим меншою є частка малого і середнього бізнесу в економіці. Фактично в секторі МСП в Україні переважає дрібна господарська діяльність, яка здебільшого не є інноваційною [33]. До 2014 р. частка суб'єктів малого та середнього підприємництва становила 99,96% від усієї кількості суб'єктів господарювання, що відповідало встановленим європейським стандартам, однак із 2014 р. в абсолютному вираженні відбувся спад (кількісний) усіх видів бізнесу. Кількість малих підприємств коливається від зменшення до невеликого зростання, а кількість середніх підприємств із кожним роком зменшується. Кількість зайнятих працівників як на малих, так і на середніх підприємствах поступово знижується.

На основі дослідження закордонного досвіду та індикаторів економічної політики можна запропонувати такі шляхи модернізації економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Шляхи модернізації діяльності малого та середнього підприємництва

Не менш важливим аспектом розвитку сфери МСП є освіта. На відміну від великих компаній малий та середній бізнес не має значних ресурсів для підвищення кваліфікації свого персоналу. З іншого боку, можливою є кооперація у галузі освіти з університетами, роль яких у контексті економічного розвитку країни залишається ваговою (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Внесок університетів в економічний розвиток країни [16]

Роль університету	Внесок в економічний розвиток країни
Надходження і витрати університетів	Аналізується структура надходження коштів, співвідношення з державних та приватних джерел, частка витрат у ВПП країни, внесок у ВВП країни, вплив на показники діяльності підприємств – постачальників університетів
Університет як роботодавець	Кількість зайнятих в університеті та робочих місць, які існують або створюються завдяки діяльності університету, наприклад через здійснення закупівель, сприяння створенню стартапів, залучення іноземних студентів тощо
Університет як драйвер інновацій	Вплив університету проявляється як у проведенні інноваційних наукових досліджень та впровадженні їх результатів, так і у створенні інноваційної екосистеми, платформ для взаємодії інвесторів та дослідників
Університет як фактор розвитку регіону та міста	Аналізується вплив на зайнятість, розвиток місцевого бізнесу, особливо малого, приваблення у регіон студентів, відвідувачів заходів, які організовуються університетом, сприяння розвитку місцевої громади

Університети сьогодні, у т. ч. на засадах корпоративної соціальної відповідальності, починають самі створювати нові робочі місця. Йдеться про потужний стартап-рух, який ініціює та стимулює розвиток підприємницької діяльності серед студентів і вчених.

Стартап-центри при університетах дозволяють людям, що мають інноваційні та бізнес-ідеї, отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі підприємництва. Одним із підходів до фінансування стартап-центрів на базі університетів представлений на рис. 3.4.

Такий підхід передбачає створення регіонального інвестиційного фонду та активної участі випускників університету у пітчінгах стартап-проектів. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап-центр First Capital був створений у 2013 р. в Харківському національному економічному університеті імені С. Кузнеця у рамках європейського проекту TEMPUS SUCSID. Місія цього

проекту полягає у створенні й розвитку в Україні екосистеми молодіжного інноваційного підприємництва, а головна мета – у формуванні підприємницького мислення, навчанні основам підприємництва та управлінню інноваційними проектами [34].

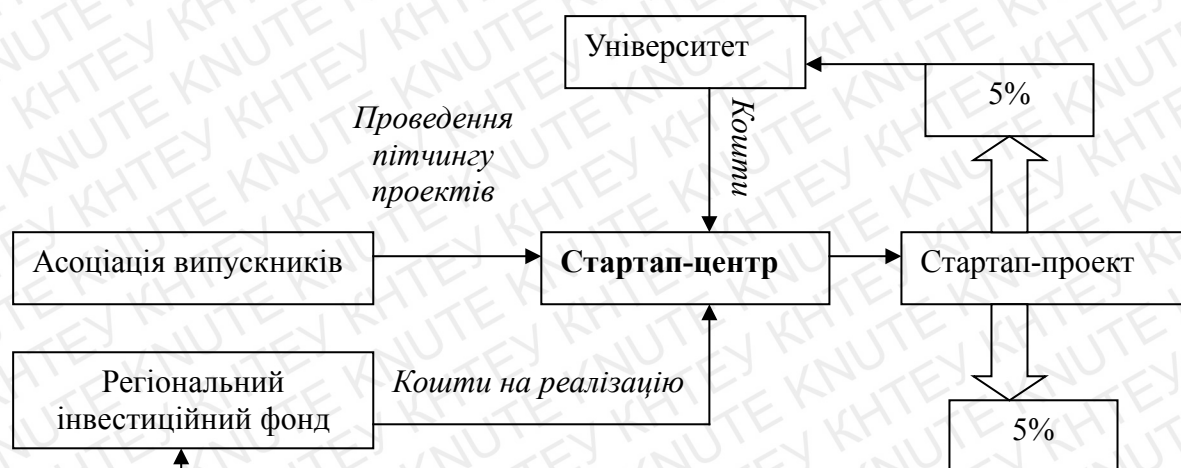

Рис. 3.4. Схема фінансування стартап-центрів на базі університетів

23-27 червня 2014 року в рамках проекту TEMPUS SUCSID в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця проходила Літня школа з основ підприємництва для старшокласників «First Capital junior».

Літню школу організували ХНЕУ імені Семена Кузнеця та Start-up центр «FIRST CAPITAL» (який було створено в ході проекту SUCSID) за підтримки проекту TEMPUS SUCSID.

Основними цілями Літньої школи «First Capital junior» був розвиток у школярів підприємницьких здібностей, креативного мислення, лідерських якостей і навичок роботи в команді.

Протягом тижня учасники школи пройшли захоплюючий шлях від зародження бізнес-ідеї до її обґрунтування та побудови бізнес-моделі за методикою Canvas, сформували згуртовані команди і навчилися ефективній командній взаємодії, взяли участь у іграх, спрямованих на розвиток креативного мислення і генерацію ідей, прослухали тренінги «Основи маркетингу і підприємництва для Start-Up», «Розробка та опис бізнес-ідей», «Мистецтво презентації Start-Up-проектів», грали в бізнес-гру «ІТ-стартап», познайомилися з

історією успіху під час бізнес-екскурсії в мотузковий парк, навчилися презентувати свої бізнес-ідеї та бізнес-моделі [35].

Всього в роботі школи взяли участь 14 старшокласників, які були об'єднані в 4 команди. За результатами навчання кожен школяр отримав сертифікат про участь, крім того, були визначені кращі команди в різних номінаціях.

Задля вивчення досвіду підтримки молодіжних стартапів і підприємницьких ініціатив учасники проекту відвідали низку європейських бізнес-інкубаторів та стартап-центрів. На регулярних зустрічах консорціуму, що відбувалися у Фінляндії, Португалії, Великобританії, Франції та Україні представники європейських та партнерських університетів обговорювали механізми просування ідей підприємництва в молодіжному середовищі та підтримки Start-up руху, розробляли методики навчання дисциплінам в галузі розвитку, презентації та просування інновацій, обговорювали існуючі навчальні програми, навчальні матеріали, методики оцінки знань та змістовне наповнення цих дисциплін у кожній з країн-партнерів, знайомилися з особливостями організації навчальної роботи зі школярами, студентами, підприємцями, методами організації командної роботи над стартап-проектами, брали участь в тренінгах з інноваційного менеджменту, основ підприємництва та бізнес-планування стартап-проектів, лідерства та управління стартап-командами. Таким чином, отриманий досвід, навчання та консультації країн ЄС дозволили протягом досить короткого терміну не лише відкрити міжуніверситетські регіональні Start-up центри в Україні, Білорусі та Молдові, але й розробити та втілити в життя методології проведення тренінгів з підприємництва для студентів та школярів.

Трирічний проект SUCSID «Створення мережі міжуніверситетських Start-Up центрів для підтримки та просування студентських інноваційних проектів» реалізується в межах програми Tempus IV Європейського Союзу.

Авторами проекту є викладачі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та університету Ліон-2 ім. Люм'єра (Франція), координатором проекту є Університет Монпельє 2, Франція.

Члени партнерства: університети України Білорусі, Молдови, Швеції, Великої Британії, Португалії, Фінляндії. Сильною складовою проекту є залучення до роботи бізнес-інкубаторів європейських країн, асоціації ІТ-компаній «Інформаційні технології України», компаній, які займаються просуванням та підтримкою інновацій.

Головною метою проекту є розвиток інноваційної та підприємницької діяльності в країнах-партнерах шляхом підвищення креативності, конкурентоспроможності та здатності до працевлаштування випускників університетів і розширення співпраці між університетами, інноваційними та інвестиційними компаніями для комерціалізації знань. Це буде досягнуто шляхом створення трикутника знань освіта-дослідження-інновації з акцентом на особистісно-орієнтовану структуру, засновану на інноваціях та підприємстві. Головні цілі проекту:

створення міжуніверситетських регіональних Start-Up центрів та інтерактивної мережі співпраці між членами консорціуму на основі міжнародного академічного і професійного досвіду в якості платформи для реалізації інноваційних ідей і технологій.

модернізація навчальних планів студентів інженерних та комп'ютерних спеціальностей шляхом розробки методології, змісту та навчальних матеріалів дисциплін для підвищення креативності та компетентності з розвитку, презентації, просування інновацій.

створення в країнах-партнерах системи навчання для підготовки та перепідготовки тренерів, а також для слухачів програм з перепідготовки кадрів в галузі розвитку інновацій.

Завдання проекту полягають у розробці інноваційного віртуального простору на основі сучасних інформаційних технологій для підтримки контактів і передачі знань між усіма учасниками, можливості впливу на національні стандарти освіти в Україні та на розроблення і впровадження нових курсів з ІТ-інновацій та підприємництва. Курси з підприємництва в рамках довгострокових

програм навчання впродовж життя будуть надаватися в Start-up центрах для людей, які хочуть розпочати бізнес на основі своїх інноваційних ідей.

В ході реалізації проекту в Україні, Білорусії та Молдові вже створена мережа міжуніверситетських Start-up центрів. Відмінною особливістю пропонованої концепції є створення інформаційної мережі, що зв'язує всіх учасників проекту для презентації розроблених інноваційних проектів та ідей, і створення інноваційного банку ідей, які будуть використовуватися потенційними інвесторами, партнерами та іншими зацікавленими сторонами [35].

Запорукою успіху стартаперів є постійне тренування, виступ на регулярних краш-тестах, за допомогою яких можна оцінити життєздатність запропонованих бізнес-ідей, отримати зворотний зв'язок, консультації та підтримку з боку експертів. Ментори стартап-центрів повинні навчати навичкам командної роботи, методології Agile тощо. Отже, університети створюють середовище, яке сприяє інноваційній діяльності та може впливати на успіх стартапів. Своєю чергою, така діяльність може стати елементом економічної політики у сфері МСП [36].

Необхідним є проведення цілеспрямованої інвестиційної політики, яка посилюватиме мотивацію до інвестування та консолідації інвестицій на інноваційних напрямках, безпосередньо дотичних до реалізації ЦСР.

Розробка та впровадження ефективних напрямів сталого економічного розвитку є запорукою підвищення конкурентоспроможності України (табл. 3.3).

Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку необхідним є розвиток наступних напрямів державної економічної політики:

удосконалити інституційні механізми у сфері транскордонного співробітництва в рамках єврорегіонів, що передбачає посилення їх ролі як координуючих інститутів транскордонної співпраці та розширення повноважень регіональної влади й місцевого самоврядування у здійсненні транскордонних зв'язків;

удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів, що надходять від інституційних донорів відповідно до міжнародних принципів надання міжнародної технічної допомоги;

Таблиця 3.3

Напрями підвищення конкурентоспроможності України у реалізації завдань сталого економічного розвитку

Завдання сталого економічного розвитку	Напрями
1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу	Удосконалення інфраструктури фінансового ринку, запровадження ефективного механізму захисту прав кредиторів, координація функцій фінансових регуляторів
2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв	Створення умов для використання та розвитку новітніх ІТ-технологій у соціально-економічній сфері, реалізація зовнішньої політики
3. Підвищити рівень зайнятості населення	Реформування системи професійної освіти на основі надання нових компетентностей
4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок	впровадження комплексної програми підвищення фінансової обізнаності
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Створення умов для легкого ведення бізнесу та розвитку середнього і малого підприємництва

проводити цілеспрямовану інвестиційну політику, яка посилюватиме мотивацію до інвестування та консолідації інвестицій на інноваційних напрямках, безпосередньо дотичних до реалізації ЦСР;

покращити умови для ведення бізнесу, в т. ч. шляхом удосконалення регуляторних умов, спрощення процедури адміністрування податків та зборів, встановлення простих і прозорих правил оподаткування, створення сприятливого інвестиційного клімату;

оновлення стандартів освіти, підвищення продуктивності вищих і професійно-технічних навчальних закладів, забезпечення якісної вищої освіти та професійної підготовки фахівців, що відповідали б потребам європейського ринку праці;

впровадження інноваційних підходів, збільшення інвестицій в галузь освіти, у т.ч. професійно-технічної освіти, з метою формування кваліфікованого ринку праці;

оновлення змісту навчання шляхом упровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, раціонального споживання, прав людини, гендерної рівності, культури, соціальної єдності, миру та ненасильства тощо;

запровадити інструменти стимулювання пріоритетних (не більше 5) видів економічної діяльності, які відповідають принаймні таким критеріям: мають високу додану вартість, експортний потенціал та є інноваційними;

створити стимули для активізації технічної модернізації та інноваційної діяльності, у т. ч. приділення особливої уваги секторам з високою доданою вартістю і працемістким секторам;

створити стимули для упровадження раціональних моделей споживання на засадах сталого розвитку та недопущення погіршення стану навколишнього середовища.

Основою стратегічного курсу України має стати впровадження інноваційної моделі, модернізація інфраструктури та зростання економіки внаслідок структурної перебудови, піднесення вітчизняної науки та інноваційної сфери, що дасть змогу побудувати нову високотехнологічну економіку. Результатом реалізації зазначених напрямків повинно стати підвищення ефективності національної економіки (зменшення матеріалоємності ВВП та енергоємності виробництва), досягнення сталого соціально-економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

ВИСНОВКИ

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до змінних умов. Розглянуто теоретичне обґрунтування поняття державного регулювання економіки в сучасних умовах господарювання, а також визначено, що в ринкових умовах господарювання необхідним є розробка ефективного механізму державного управління у здійсненні економічної політики з огляду на сучасну ситуацію в країні та нестабільну економіку.

Визначено ключові елементи механізму державного регулювання економіки: мету, завдання, суб'єкти (Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, державні органи виконавчої влади різних рівнів, Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, об'єднання, союзи та асоціації), об'єкти (господарюючі суб'єкти, населення, соціальні групи регіони, галузі та сектори економіки, інші країни, міжнародні інституції), методи (правові, адміністративні, економічні, специфічні), інструменти забезпечення державного управління економікою (інституційні, організаційні, економічні). Виділено функції (цільова, стимулююча, нормативна, коригуюча, соціальна) та принципи державного управління економіки (науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, ін.).

Доведено, що сучасна економічна політика промислово розвинених країн будується з урахуванням постіндустріальних факторів розвитку. Один із напрямів сталого розвитку є формування конкурентоспроможної економіки, зростання якої є метою державної економічної політики й інструментом реалізації моделі сталого економічного розвитку.

На основі аналізу даних рейтингів Global Competitiveness Index та Business Competitiveness Index визначено найбільш конкурентоспроможні економіки (США, Сінгапур і Німеччина, Швейцарія). Міжнародні рейтинги сталого розвитку доводять, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні на сучасному економічному розвитку країни мізерні.

Аналіз вітчизняної економічної політики дозволив стверджувати, що сучасна економічна ситуація в Україні визначає економічне зростання головним пріоритетом розвитку країни, схильність до інвестування України залишається низькою, валове нагромадження основного капіталу становить лише 16,5% ВВП, динаміка капітальних інвестицій суттєво залежить від коливань економічної кон'юнктури. Проведений аналіз інвестиційної діяльності України свідчить, що на сучасному етапі розвитку світової економіки виникає об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання країни в цілому.

Визначено причини неефективної економічної політики в Україні: політична та економічна нестабільність; часті зміни законодавства; відсутність налагодженого надійного митного контролю та недоліки в Митному кодексі України; корумпованість влади в Україні; повільні темпи приватизації; слабка розвиненість ринкових інститутів; низька конкурентоздатність багатьох українських товарів; недостатня інтегрованість у світову економіку; відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях; інертність місцевої влади при залученні інвестицій, відсутність стимулів і механізмів для залучення інвестицій.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Низький рівень конкурентоспроможності України в сучасних умовах глобалізації пов'язаний переважно з відсутністю дієвого механізму державного управління економікою. Для вирішення цього завдання запропоновано ефективний механізм державного регулювання економіки, який розкриває сутність державного регулювання економіки, проявляється у забезпеченні відносин між суб'єктами державного регулювання та об'єктами, які утворюють цілісну систему з асиметричним впливом її елементів.

На сучасному етапі економічна політика України потребує значної модернізації. Одним із методів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де люди, які мають інноваційні та бізнес-ідеї, зможуть отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі підприємництва, що дасть змогу зацікавити молоде покоління до підприємницької діяльності та буде впливати на формування подальшої економічної політики у сфері МСП [30].

На основі дослідження закордонного досвіду та індикаторів економічної політики запропоновано шляхи модернізації економічної політики відповідно до векторів розвитку: інституційний вектор (підвищення якості підготовки підприємницької діяльності та формування нової ділової культури, поліпшення інформаційного середовища, зміна методології моніторингу бізнес клімату, зміцнення державної політики щодо забезпечення альтернативних джерел фінансування), корпоративний вектор (розроблення нових стратегій підприємницької діяльності, посилення якості та обсягу підприємницьких навичок у секторі), інноваційний вектор (збільшення конкурентоспроможності, зміни бізнес-стратегії, збільшення стратегічної ролі інтелектуальної власності, технологічна модернізація).

Доведено, що створення стартап-центрів при університетах є одним із заходів стимулювання розвитку підприємницької діяльності. Досліджено досвід створення та фінансування стартап-центрів на базі університетів на прикладі стартап-центр First Capital Харківського національного економічного університета імені С. Кузнеця у рамках європейського проекту TEMPUS SUCSID.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку необхідним є розвиток наступних напрямів державної економічної політики: удосконалити інституційні механізми у сфері транскордонного співробітництва в рамках єврорегіонів; удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів; проводити цілеспрямовану інвестиційну політику; покращити умови для ведення бізнесу; впровадження інноваційних підходів, збільшення інвестицій в галузь освіти, та ін. Результатом реалізації зазначених напрямків є підвищення ефективності національної економіки (зменшення матеріалоемності ВВП та енергоемності виробництва), досягнення сталого соціально-економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. №15. С.6-8.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 640 с.
3. Малиш Н. А. Макроекономіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: МАУП, 2007. 184 с.
4. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2008. 213 с.
5. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Київ: Знання, 2007. 271 с.
6. Савченко А. Г., Пухтаєвич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка: підручник. Київ: Либідь, 2005. 208 с.
7. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: підручник. Львів: «Магнолія плюс». 2006. 220 с.
8. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики: Учебник. Москва: Изд-во БЭК, 2007. 332 с.
9. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення: 27.09.2019).
10. Зухба Д.С., Зухба Е.Н. Принципы и проблемы государственного регулирования экономики. Донецк: ИПЦ «Донецк», 2002. 25 с.
11. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки. *Науковий вісник*. 2014. Вип. 13. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Chechel.pdf (дата звернення: 27.09.2019).

12. Господарський Кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 27.09.2019).
13. Третьак К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 17-20.
14. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки. Київ: Вікар, 2003. 262 с.
15. Панчук Н. А. Повышение эффективности государственного регулирования экономики отраслей АПК: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.05. Москва, 2011. 20 с.
16. Антонова Н. Б., Хорошко О. Б. Государственное регулирование национальной экономики: курс лекц. Минск : Акад. Упр. При Президенте Респ. Беларусь, 2009. 253 с.
17. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки. Київ: Знання, 2008. 398 с.
18. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки. Київ: Знання, 2006. 213 с.
19. What is competitiveness? World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/> (дата звернення: 27.09.2019).
20. Индекс глобальной конкурентоспособности. Центр гуманитарных технологий. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> (дата звернення: 27.09.2019).
21. Chapter 3: Benchmarking Competitiveness in the Fourth Industrial Revolution: Introducing the Global Competitiveness Index 4.0. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/chapter-3-benchmarking-competitiveness-in-the-fourth-industrial-revolution-introducing-the-global-competitiveness-index-4-0/> (дата звернення: 27.09.2019).
22. The Global Competitiveness Report 2018. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018> (дата звернення: 27.09.2019).

23. The Global Sustainable Competitiveness Index. SolAbility. URL: <http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index> (дата звернення: 27.09.2019).
24. Global sustainable competitiveness index 2017. SolAbility. URL: <file:///C:/Users/PC/Desktop/The-Global-Sustainable-Competitiveness-Report-2017-1.pdf> (дата звернення: 27.09.2019).
25. Поліщук Л.С. Економічна політика європейських країн. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип.94. Ч.ІІ. С.205-211.
26. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr> (дата звернення: 27.09.2019).
27. Офіційний сайт Державного служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.09.2019).
28. Орлова Н.С. Формування інвестиційної політики країни в умовах сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С.166-170.
29. Доклад о мировых инвестициях, инвестиции и новая промышленная политика организация объединенных наций: конференция Организации Объединенных наций по торговле и развитию: 2018 год. ЮНКТАД. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_ru.pdf (дата звернення: 27.09.2019).
30. На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні. URL: <http://ukrajina.fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/09/smeinukraineukrfinal.pdf> (дата звернення: 27.09.2019).
31. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 27.09.2019).

32. Статистична служба Європейського Союзу. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 27.09.2019).
33. Вплив університетів на економічний розвиток країни. URL: <https://ubr.ua/labor-market/education/kakuniversitety-vliiaut-na-ekonomicheskoe-razvitie-strany-363405> (дата звернення: 27.09.2019).
34. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап центр FIRST CAPITAL. URL: <http://fcapital.biz/project.php?id=1> (дата звернення: 27.09.2019).
35. Новини проекту Темпус SUCSID - Літня школа з основ підприємництва «First Capital junior». Національний Темпус-офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/istorija-uspihu/1178-novini-projektu-tempus-sucsud-litna-shkola-z-osnov-pidprijemnictva-first-capital-junior.html> (дата звернення: 27.09.2019).
36. Смоленніков Д.О., Павленко Д.С. Модернізація державної економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 4 (15). С.127-134.
37. Бакуменко В., Белецький В. Формування економічної політики (методологічні аспекти). *Вісник Української академії державного управління при Президентіві України*. 1998. № 3.
38. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 року №2850-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (дата звернення: 27.09.2019).
39. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року №156-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 27.09.2019).
40. Концепція державної регіональної політики : Указ Президента України від 25.05.2001 р. №341/2001. Верховна Рада України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001> (дата звернення: 27.09.2019).
41. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : [монографія]. Харків: Вид-во ХарПІНАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

42. Визначено лідерів соціально-економічного розвитку регіонів. Київська обласна державна адміністрація. URL: <http://koda.gov.ua/news/viznacheno-lideriv-socialno-ekonomi/> (дата звернення: 27.09.2019).

43. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2019 рік: розпорядження Київської обласної державної адміністрації від 20.11.2018 №639. Київська обласна державна адміністрація. URL: <http://koda.gov.ua/normdoc/pro-skhvalennya-proektu-programi-socia-7/> (дата звернення: 27.09.2019).

44. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року № 546. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2018-%D0%BF> (дата звернення: 27.09.2019).

45. Стратегії розвитку Київської області на період до 2020 року. Київська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.kyivregioneconomy.com/strategiya-kiyivskoyi-oblasti-2020> (дата звернення: 27.09.2019).

46. Ельмурзаева Р.А. Сучасні риси регулювання: еволюція поняття і зміна ролі в державній економічній політиці. *Вісник державного університету*. 2014. № 382. С. 162-168.

47. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. С.3-8.

48. Соловйова О.А. Саморегулівні як альтернатива «розумному регулюванню» (аналіз і пропозиції). *Проблеми сучасної економіки*. 2014. №2(50). С. 188-192.

49. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

50. Крушельницька Т. П. Політика економічна. Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. –С. 500-503.

51. Лагутин В. Д. Экономическая политика государства: сущность, этапы, механизмы. *Економічна теорія*. 2006. № 4. С. 16-26.
52. Крючкова І.В. Фактори економічного зростання в Україні в 2016-2018 рр. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 2. С. 29-47.
53. Orlova N.S., Mokhova J.L. The Ukraine's competitiveness enhancement in conditions of sustainable economic development. Трансформаційні процеси розвитку економічних систем в умовах глобалізації: наукові основи, механізми, перспективи [колективна монографія]. Informācijas Sistēmu Menedžmenta Augstskola (ISMA University, Riga, Latvia). 2018. С. 69-80.
54. Porter M.E., Sachs J.D., & Warner A.M. Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness. Oxford: Oxford University Press, 2000.
55. Рамкова програма партнерства між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй на 2018-2022 роки. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250380857> (дата звернення: 27.09.2019).
57. Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 29 серпня 2016 року № 365/2016. Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3652016-20441> (дата звернення: 27.09.2019).